

تحلیل نقش معاملات مشکوک در اثبات جرم پول شویی

پدیدآورنده (ها) : میر شکاری، عباس

حقوق :: نشریه قضاوت :: فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰ - شماره ۶۹

صفحات : از ۲۸ تا ۳۱

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/868842>

تاریخ دانلود : ۱۴۰۳/۱۱/۲۱

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

مقالات مرتبط

- راهکارهای مبارزه با پول شویی و بررسی ابعاد ماهیتی جرم پولشویی
- تهدید غرب، برداشت روسیه و بحران اوکراین
- بررسی روابط اوکراین و روسیه (ریشه یابی زمینه های بحران ۲۰۱۴)
- الزامات مبارزه با پول شویی در حقوق کیفری ایران در پرتو حقوق کیفری فراملی
- بررسی مواضع و عوامل مؤثر بر سیاست های اتحادیه اروپا، امریکا و روسیه در بحران اوکراین
- رتبه بندی عوامل مؤثر برافزایش پول شویی در نظام بانکی ایران
- جایگاه پول شویی در نقض حقوق اقتصادی شهروندان
- تحلیل آثار پول شویی بر امنیت اقتصادی
- نخستین صورت سازه فرهنگی "غرب" و "تجدد" در ایران معاصر
- سمت و سوی سیاست خارجی روسیه
- سیاست خارجی روسیه در سال ۲۰۰۸ از نگاه سرگئی کاراگانوف
- بیست سال سیاست خارجی روسیه تداوم و تغییر

عناوین مشابه

- نقش نظام بانکی در زمینه سازی جرم پول شویی در ایران
- جرم انگاری پول شویی و گستره آن در اسناد بین المللی و نظام حقوقی ایران
- نقش علوم جرم یابی در اثبات جنایات بین المللی
- نقش اقرار در اثبات جرم از منظر فقه و حقوق کیفری افغانستان
- بررسی نقش مبارزه با پول شویی مبتنی بر رویکرد ریسک محور در خدمات نوین بانکی
- تحلیل ها: نقش پول در انتخابات آمریکا
- نقش حسابرسان در مبارزه با پول شویی
- واکاوی مبانی فقهی اماره مجرمیت در جرم پول شویی
- نقش تحلیل جرایم در جرم یابی
- بررسی ماهیت فقهی ارز دیجیتال و نقش آن در پیشگیری از جرم پول شویی

تحلیل نقش معاملات مشکوک در اثبات جرم پول شویی

عباس میرشکاری

دانشجوی دکتری رشته حقوق خصوصی دانشگاه تهران

چکیده: اصل برائت و صحت و اماره تصرف همواره به عنوان ابزاری در جهت حمایت از متهم در برابر نظام قضایی بکار می‌روند؛ اصولی که در اصلی ترین نتیجه خود، نظام قضایی را وادار به ارائه دلیل در خصوص مجرمیت و متهم را بی نیاز از اثبات بی گناهی خویش می‌نماید. اما آیا این نتیجه به عنوان قاعده‌ای عمومی شناخته می‌شود یا آنکه استثنا آتی نیز وجود دارد؟ در این مقاله به تحلیل این موضوع در خصوص جرم پول شویی می‌پردازیم.

واژگان کلیدی: پول شویی، برائت، صحت، اماره تصرف، دلیل.

تاریخ وصول: ۱۳۸۹/۵/۷

تاریخ تأیید: ۱۳۹۰/۱/۱۷

Mirshकारी.Ab@yahoo.com

نویسنده پاسخگو: تهران - دانشگاه تهران - دانشکده حقوق

مقدمه

جرم بوده، یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج- اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع و محل نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.^۱

اما جدا از تعریف فوق (که بحثی ثبوتی محسوب می‌شود) تحلیل چگونگی اثبات این جرم، از اهمیت برخوردار است. آیا اثبات این جرم همانند اثبات سایر جرائم است یا آنکه اثبات آن با فاصله از قواعد حقوقی، چهره‌ای خاص به خود گرفته است؟ در ادامه به تحلیل این موضوع می‌پردازیم.

بند اول - نقش اصول عملیه و اماره تصرف در اثبات جرم پول شویی ماده ۱ قانون مبارزه با پول شویی مقرر می‌دارد:

«اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده (۲) قانون تجارت است، مگر آن که براساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد. استیلاي اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت شود، دال بر ملکیت است.»^۲

ماده فوق به دو ابزار مهم عالم اثبات یعنی اصل صحت و اماره تصرف می‌پردازد. در این بند، هریک از دو ابزار فوق به همراه اصل برائت به طور جداگانه مورد تحلیل واقع خواهد شد.

الف- اصول عملیه
الف-۱- اصل برائت

به موجب اصل سی و هفتم ق.ا. «اصل، برائت است و هیچ‌کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر این که جرم او در دادگاه صالح ثابت

پول شویی زمانی اتفاق می‌افتد که منشأ درآمد، غیرقانونی باشد؛ در این صورت از آنجا که بوسیله معلول (درآمد) به آسانی می‌توان پی به علت (عمل مجرمانه) برد، مجرمان برای حفظ درآمد به دست آمده^۱ و جلوگیری از شناخته شدن، درصدد یافتن راهی برای قطع یا مخفی کردن این رابطه علی می‌باشند و سعی خواهند نمود تا درآمد حاصله از حالت غیرقانونی خارج شود و شکل پول‌های معمول را به خود بگیرد. این تلاش را در اصطلاح، پول شویی می‌نامند.^۲ پول شویی یک فرایند سه مرحله‌ای است که مرحله اول مستلزم قطع هرگونه ارتباط مستقیم بین وجوه^۳ و جرمی است که حاصل شده،^۴ مرحله دوم مخفی کردن ردپای وجوه برای جلوگیری از تعقیب قانونی آن و مرحله سوم بازگرداندن وجوه به مجرم به صورتی که نحوه اکتساب و محل جغرافیایی آن قابل ردیابی نباشد. به این ترتیب دو عنصر اصلی پول شویی عبارت‌اند از:

عنصر اول - حصول درآمد از یک فعل یا ترک فعل مجرمانه؛

عنصر دوم - دست زدن به فعل و انفعالاتی برای پنهان کردن منبع درآمدهای مذکور.

ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۲ اسفند ماه ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی نیز پول شویی را چنین تعریف می‌کند:^۵

الف - تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب - تبدیل یا مبادله یا انتقال عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب

ب- اماره تصرف

اماره تصرف حاوی سه عنصر می‌باشد:

عنصر مادی: مال در تصرف مادی فرد باشد؛

عنصر معنوی: متصرف قصد اعمال حق مالکیت را داشته باشد؛

عنصر قانونی: تصرف متصرف، مشروع باشد.

ماده ۳۵ ق.م. به خاطر ظهور تصرف در مالکیت، تصرف را اماره مالکیت دانسته است. بنابراین با روبرو شدن با متصرف باید وی را مالک دانست.

ماده ۱ قانون مبارزه با پول‌شویی مقرر می‌دارد:

«استیلای اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت شود، دال بر ملکیت است.»

بند دوم- معاملات مشکوک و نقش آن در روند اثبات جرم پول‌شویی

تاثیر معمول و منطقی اصول و اماره‌ای که در بند اول مورد بحث قرار گرفت، قاعدتاً این خواهد بود که بار اثبات وقوع جرم پول‌شویی به عهده مرجع قضایی است و متهم الزامی به اثبات بی‌گناهی خود ندارد. اما قانون مبارزه با پول‌شویی با تأسیس نهادی به نام «معامله مشکوک» در نتیجه فوق‌تردید ایجاد می‌کند. توضیح آنکه بر اساس ماده ۴ قانون فوق، به منظور هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط در امر شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پول‌شویی شورای عالی مبارزه با پول‌شویی به ریاست و مسئولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزراء بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس بانک مرکزی تشکیل می‌گردد. به موجب بند (ج) ماده ۷ قانون فوق نیز اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مراجع ذی‌صلاح بوده^{۱۳} و در هنگام وجود ظن به انجام پول‌شویی، مکلف به شناسایی اولیه و کامل اشخاص می‌باشند (ماده ۳ آیین‌نامه) و حتی بر اساس ماده ۵ آیین‌نامه «چنانچه...ظن به انجام فعالیت‌های پول‌شویی یا سایر جرایم مرتبط وجود داشته باشد، اشخاص مشمول باید از ارائه خدمت به وی خودداری و مراتب را به واحد اطلاعات مالی گزارش نمایند.» بر اساس ماده ۳۸ آیین‌نامه نیز واحدی به نام واحد اطلاعات مالی به منظور «جمع‌آوری و اخذ اطلاعات معاملات مشکوک» و «ارزیابی، بررسی و تحلیل اطلاعات گزارش‌ها و معاملات مشکوک» در وزارت امور اقتصادی و دارایی تشکیل می‌گردد.

اما به راستی چه معامله‌ای مشکوک است؟ تعریف اصولی شک مشخص است: وقتی که مسأله‌ای مطرح باشد و ذهن در مقابل آن بین دو یا چند احتمال قرار گیرد و گرایش به طرف یکی از احتمالات پیدا نکند، حالت شک وجود دارد.^{۱۴} شک زمانی است که می‌توان اصل عملی را بکار برد. اما بند (و) ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی بی‌توجه به اینکه شک اصطلاحی اصولی است و فارغ از دغدغه‌های نظری، معاملات و عملیات مشکوک را معاملات و عملیاتی می‌داند که اشخاص با در دست داشتن اطلاعات و یا قراین و شواهد منطقی ظن پیدا کنند که این عملیات و معاملات به منظور پول‌شویی انجام می‌شود.

ملاحظه می‌شود که قانونگذار معامله

«مشکوک» را معامله‌ای می‌داند که «مظنون» به قرین بودن آن به قصد پول‌شویی باشد. به این ترتیب مقنن دو اصطلاح اصولی شک و ظن را به هم ریخته است. دو اصطلاحی که در اصول^{۱۵} حقوق^{۱۶} و کلام^{۱۷} شناخته شده و تباین آنها با یکدیگر مشخص است.^{۱۸}

اما اشکال دقیق‌تر از این واژه‌گزینی نامناسب، این است که اگر قرار است در معاملات مشکوک، اقدامات مذکور در قانون اجرا شود، دیگر چه نیازی به ذکر اصل صحت در ماده ۱ قانون است:

گردد. «قوانین عادی نیز در پاسداشت اصل فوق، قدم برداشته اند: بر اساس ماده ۱۲۵۷ ق.م. «هرکس مدعی حقی باشد باید آن را اثبات کند...» به موجب ماده ۱۹۷ ق.آ.د.م. نیز: «اصل براءت است. بنابراین اگر کسی مدعی حق یا دینی بردیگری باشد باید آن را اثبات کند، در غیر این صورت باسوگند خوانده حکم براءت صادر خواهد شد.»

پیامد اجرای اصل فوق در امور کیفری نیز این خواهد بود که بار اثبات تحقق جرم بر عهده مدعی آن می‌باشد و متهم از اثبات بی‌گناهی خود فارغ است.

الف-۲- اصل صحت

همان‌طور که می‌دانیم، غلبه بر این است که اراده اکثر افراد جامعه معامله را به طور صحیح منعقد می‌کنند نه به طور فاسد. این غلبه موجب ظن می‌شود که عقود منعقد، صحیح می‌باشد. به این ترتیب هرگاه در صحت عقدی تردید شود، با الحاق مورد مشکوک‌الحکم^{۱۹} از لحاظ صحت، به مورد غالب می‌باید حکم به صحت آن داد.^{۲۰} علاوه بر این اگر قائل به اعمال اصل صحت نباشیم، در نظم جامعه اختلال ایجاد خواهد شد.^{۲۱} این اختلال در دو بعد ثبوت و اثبات جلوه‌گر خواهد شد:

بعد ثبوت: با عدم اعمال این اصل، هیچ‌گاه افراد اطمینانی به ایجاد عقد در عالم ثبوت نخواهند داشت.

بعد اثبات: «هر گاه این اصل نبود، مردم در معاملات باید تحصیل دلیل کنند تا اگر طرف معامله دعوی فساد آن را کند در دادگاه بی‌دفاع نمانند بدیهی است تهیه دلیل چقدر دشوار است و چه مصایبی به بار می‌آورد... به اندازه این مشکلات است که اختلال در نظام روابط افراد پیدا می‌شود و مایه دشواری و عسر و حرج می‌گردد.»^{۲۲}

لزوم حمل معاملات افراد بر صحت، آنقدر برای تضمین امنیت معاملات اهمیت داشته است که مقنن را بر آن دارد که در ماده ۱ قانون مبارزه با پول‌شویی نیز بر اصل صحت تأکید کند؛ بر اساس این مقرر:

«اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده ۲ قانون تجارت است مگر آنکه بر اساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد...»

سوال‌های متعددی در مورد مقرر فوق می‌توان مطرح کرد. از جمله اینکه اصالت در نص فوق به چه معنا است؟ آیا مرادف با صحت است یا آنکه در مقابل اصطلاح بالنیابه استعمال شده است؟ (به قرینه بند الف ماده ۷ همان قانون)^{۲۳}

چرا ماده تنها محدود به معاملات تجاری ماده ۲ شده است؟ آیا بهتر نبود مقنن اصل را برصحت کلیه معاملات می‌گذاشت به جای آنکه خود را محدود به معاملات تجاری موضوع ماده ۲ قانون تجارت نماید؟ آیا بر اساس مقرر فوق معاملات اموال غیرمنقول، حمل بر صحت نخواهند شد؟

چرا اثبات عدم صحت معاملات فوق محدود به مفاد قانون فوق شده است؟ آیا از سایر طرق نمی‌توان عدم صحت معاملات فوق را اثبات کرد؟ بدیهی است که به ظاهر نص فوق نباید چندان اعتماد کرد. مقنن تنها می‌خواسته است که در قانونی که به احتمالی می‌توانسته امنیت تجاری را بر

هم بزند، تجار را به حمل معاملات‌شان بر صحت مطمئن کند. اما متأسفانه این اطمینان بخشی با دقت کافی همراه نشده است لذا حاصل آن، مقررهای شد که در فوق ملاحظه گردید.

با توجه به نکته فوق و فلسفه وضع مقرر مورد بحث نباید به ظاهر نص آن دل بست بلکه با توجه به قانون مدنی، باید در کلیه معاملات، اصل را برصحت گذارد و مقرر مورد بحث را تنها تأکیدی بر قانون مدنی تلقی کرد نه آنکه مقنن را در مقام تقیید اصل صحت به معاملات تجاری ماده ۲ دانست.

قانونگذار، معامله «مشکوک» را معامله‌ای می‌داند که «مظنون»

به قرین بودن آن به قصد پول‌شویی باشد. به این ترتیب مقنن دو اصطلاح اصولی شک و ظن را به هم ریخته است دو اصطلاحی که در اصول ۱۶، حقوق ۱۷ و کلام ۱۸ شناخته شده و تباین

آنها با یکدیگر مشخص است

وقوع جرم پول‌شویی به عهده مرجع قضایی است و متهم الزامی به اثبات بی‌گناهی خود ندارد. اما قانون مبارزه با پول‌شویی با تاسیس نهادی به نام «معامله مشکوک» در نتیجه فوق تردید ایجاد می‌کند.

منابع:

- اسعدی، دکتر سیدحسین، جرائم سازمان یافته فراملی، میزان، چ ۱، ۱۳۸۶.
 بهره مند، حمید، رهنمودهای تقنینی جهت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چ ۱، زمستان ۸۷.
 حیدری، علیمراد، جرم انگاری پول‌شویی، فقه و حقوق، سال اول، تابستان ۱۳۸۳.
 جزایری، مینا، پول‌شویی و موسسات مالی، مجلس و پژوهش، سال ۱۰، شماره ۳۷، بهار ۱۳۸۲.
 سلیمی، صادق، تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و لایحه پول‌شویی، مجله تخصصی الهیات و حقوق، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال دوم، شماره ۴.
 شمس ناتری، محمد ابراهیم، سیاست کیفری ایران در قبال تطهیر پول با رویکرد به اسناد بین‌المللی، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، ۱۳۸۲، تهران.
 طیبی‌فر، سیدامیرحسین، مفهوم جرم پول‌شویی و جرائم مرتبط با آن، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، ۱۳۸۲، تهران.
 قربانی، علی، ارتباط معامله مشکوک و معکوس کردن بار اثبات دلیل، دو فصلنامه علوم جنایی، سال اول، ش ۲، پاییز ۸۶.
 موسوی مقدم، محمد، پول‌شویی، نینوا، چ ۲، ۱۳۸۶.
 میرمحمد صادقی، حسین، پیشین، همایش بین‌المللی علمی-کاربردی جنبه‌های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر، مجموعه مقالات داخلی، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۷۹، چ ۱.
 میرمحمد صادقی، حقوق جزای بین‌الملل، نشر میزان، چ ۲، بهار ۸۶، ص ۳۳۳.
 موسوی مقدم، محمد، پول‌شویی، نینوا، چ ۲، ۱۳۸۶.
 میرمحمد صادقی، حسین، تطهیر و پاک‌نمایی اموال ناشی از جرم، کارگاه آموزشی مسولین قضایی و انتظامی تهران، شماره ۲۰-۱۹، مهرماه ۱۳۸۰.
 J.C. SHARMAN and DAVID CHAIKIN, Corruption and Anti-Money-Laundering Systems, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Vol ۲۲, No ۱, January ۲۰۰۹, p۴۶۰.۲ (۲۰۰۸) suspended, Regulation & Governance

پی‌نوشت:

- ۱- به اعتقاد برخی از نویسندگان، تلاش برای پنهان کردن ریشه غیرقانونی اموال فعالیت‌دیرینه و همزاد با خود جرم است:
 Rainer Hu"lisse, Even clubs can't do without legitimacy: Why the anti-money laundering blacklist was p۴۶۰.۲ (۲۰۰۸) suspended, Regulation & Governance
 بنابراین چرایی جرم پول‌شویی را باید در انگیزه مجرمین در حفظ و تأمین و مشروعیت بخشیدن به منافع حاصله از جرم دانست.
 ۲- در حقوق خارجی اصطلاح *laundering Money* در خصوص این جرم بکار می‌رود. در خصوص ملاحظه معادل‌های فارسی این واژه، ر.ک.به:

مگر نه این است که اصل صحت در مقام شک به کار می‌آید: همه اینها، این نکته را به ذهن متبادر می‌کند که شاید ذکر اصل صحت در قانون تنها جنبه تبلیغاتی دارد و مقنن دغدغه واقعی در خصوص آن نداشته است.

حال باید به این سوال پاسخ داد که قراین و شواهد منطقی چه می‌باشد؟ بر اساس تبصره قراین و شواهد منطقی عبارت است از شرایط و مقتضیاتی که یک انسان متعارف را وادار به تحقیق در خصوص منشأ مال و سپرده‌گذاری یا سایر عملیات مربوط می‌نماید. برخی از این عملیات و معاملات مشکوک عبارتند از:

معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که بیش از سطح فعالیت موردانتظار وی باشد.

کشف جعل، اظهار کذب و یا گزارش خلاف واقع از سوی ارباب رجوع قبل یا بعد از آنکه معامله‌ای صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

معاملاتی که به هر ترتیب مشخص شود ذینفع واقعی حداقل یکی از متعاملین ظاهری آن شخص یا اشخاص دیگری بوده‌اند.

معاملات تجاری بیش از سقف مقرر که با موضوع فعالیت ارباب رجوع و اهداف تجاری شناخته شده از وی مغایر باشد.

معاملاتی که اقامتگاه قانونی طرف معامله در مناطق پرخطر (از نظر پول‌شویی) واقع شده باشد.

معاملات بیش از سقف مقرر که ارباب رجوع، قبل یا حین معامله از انجام آن انصراف داده و یا بعد از انجام معامله بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نماید.

معاملاتی که طبق عرف کاری اشخاص مشمول، پیچیده، غیرمعمول و بدون اهداف اقتصادی واضح می‌باشد.^{۱۹}
 دو نکته در موارد فوق محرز است:

نکته اول: موارد فوق جنبه تمثیلی دارد و نه حصری. لذا مراجع مربوطه در صورت احراز سایر موارد مشکوک نیز مکلف به انجام اقدامات مقتضی می‌باشند.

نکته دوم: در موارد فوق ظن به این وجود دارد که معامله مقرون به پول‌شویی است؛ بنابراین علی‌القاعده باید اماره محسوب شود؛ اما توجه به این نکته لازم است که این موارد تنها از لحاظ مراجع قضاوتی مربوطه اماره محسوب می‌شوند و مراجع اداری مربوطه باید به محض رویارویی با موارد فوق اقدامات مربوطه را به انجام رسانند. بنابراین این موارد از نظر مقامات فوق می‌باید فرض قانونی محسوب شوند.^{۲۰}

اما در مقام جمع میان اصل برائت و صحت با بحث معاملات مشکوک می‌توان گفت که: هدف از اصول فوق، حمایت از متهم در برابر مراجع قضایی در فرایند دادرسی‌ای است که در انتها ممکن است به محکومیت متهم منجر شود؛ در این مسیر نمی‌توان متهم را وادار به ارائه دلیل برای اثبات بی‌گناهی خود نمود. اما در بحث معامله مشکوک، نه موضوعی در برابر مرجع قضایی مطرح شده و نه اینکه هدف انتساب اتهام^{۲۱}، اثبات مجرمیت و صدور حکم محکومیت است، تنها با هدف پیشگیری از وقوع جرم پول‌شویی، مراجع اداری مکلف به گزارش‌دهی می‌باشند، اما صرف این گزارش و محتویات آن نمی‌توان فی حد ذاته بر وقوع جرم دلالتی داشته باشند؛ پس از این مرحله نوبت مراجع قضایی است که در جهت احراز مجرمیت فرد قدم بردارند. بنابراین نمی‌توان تعارضی میان اصل برائت و بحث معامله مشکوک تصور کرد.

نتیجه‌گیری

در ماده ۱ قانون مبارزه با پول‌شویی، در جهت تضمین امنیت معاملات اصل صحت معاملات و اماره تصرف مورد تایید مجدد قرار گرفته است. تاثیر معمول و منطقی اصل و اماره فوق، قاعدتاً این خواهد بود که بار اثبات

۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب مردادماه ۱۳۶۳ جست. بر اساس این ماده: «دارایی اشخاص حقیقی و حقوقی محکوم به مشروعیت و از تعرض مصون است مگر در مواردی که خلاف آن ثابت شود.»

۸- الموسوعه الفقهيہ الميسره، الشيخ محمد علي الانصاري، ج ۳، ص ۴۶۹.

۹- یکی از فقهای معاصر (مکارم، ص ۱۱۹) در مقام بیان این نظر می‌نویسد: «ان الافعال الصادره من الغير لما كانت صحيحه غالباً فصارت هذه الغلبه مورثه للظن بصحه الفرد المشكوك الحاقه بالاعم الاغلب فهذا الظن الناشئ من الغلبه حجه عندهم في المقام»، الشرح الكبير، الجزء الرابع، ص ۸۲: «القول قول من يدعي الصحه مع يمينه لان ظهور تعاطي المسلمين الصحيح اكثر من تعاطي الفاسد». در عواید الايام محقق نراقی (ص ۷۹ و ۸۰) می‌خوانیم: «فی مرسله یونس عن ابی عبد الله قال خمسہ اشیاء یجب علی الناس ان یأخذوا فیها بظاهر الحال الولایات و التناح و الموارث و الذبایح و الشهادات فاذا کان ظاهره ظاهراً مأموناً جازت شهادته و لا یستل من باطنه» برای دیدن دلایل و نظرات معتقدان به مبنای ظهور در اصل صحت. ر.ک. به: بجنوردی، قواعد، ص ۲۴۱؛ البحر الذخار، ج ۴، ص ۴۱۱؛ جامع المقاصد، ج ۱، ص ۳۱۴؛ جواهر، ج ۲۳، ص ۱۹۱؛ جامع الشتات، ج ۴، ص ۴۰۱؛ برای دیدن نقد آن ر. ک. به: دکتر لنگرودی، دانشنامه حقوقی، ج ۱، ص ۳۷۰.

۱۰- القواعد الفقهيہ، ج ۱، ص ۲۸۷: «لولم یکن هذا الاصل معتبراً لایمکن ان یقوم للمسلمین سوق بل یوجب عدم اعتباره اختلال النظام»؛ سید یزدی، تکمله عروه الوثقی، ج ۲، ص ۱۸۰.

۱۱- دانشنامه حقوقی، ج ۱، ص ۳۷۰؛ و برای دیدن نظرانی در همین راستا، ر.ک. به: فراند، ج ۲، ص ۳۱۰؛ طباطبایی، ملحقات عروه، ج ۳، ص ۱۸۰.

۱۲- «ماده ۷- اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف - احراز هویت ارباب رجوع و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده و وکیل و اصیل در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد.»

۱۳- در واقع گزارش عملیات مشکوک با دو هدف صورت می‌گیرد: هدف اول، پیشگیری به معنای قطع یا تعلیق روند پول‌شویی است؛ هدف دوم، تنبیه است به این صورت که برخی از کیفرهای سالب حقوق مالی از قبیل ضبط و مصادره اموال صورت گیرد. قربانی، علی، ارتباط معامله مشکوک و معکوس کردن بار اثبات دلیل، دو فصلنامه علوم جنایی، سال اول، ش ۲، پاییز ۸۶، ص ۲۰۰.

۱۴- جعفری لنگرودی، دکتر محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، ص ۳۹۲. در این طرز تلقی اصولی، شک در تقابل با یقین است. با این حال برخی از اهل ذوق با دیدگاهی کلام‌گونه شک را در ساختمان یقین دخیل می‌دانند: خرمشاهی، بهاء الدین، از شک تا یقین، دفتر نشر معارف، ج ۱، ۱۳۸۴، ص ۲۹.

۱۵- شهید ثانی، قواعد و فواید، ص ۳۶

۱۶- جعفری لنگرودی، دکتر محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، ص ۳۹۲.

۱۷- خرمشاهی، بهاء الدین، از شک تا یقین، ص ۲۹.

۱۸- أنصاری، شیخ محمد علی، الموسوعه الفقهيہ الميسره، ج ۳، ص ۴۶۹.

۱۹- برای مطالعه مصادیق معاملات مشکوک در حقوق کشورهای دیگر: ر.ک. به: موسوی مقدم، پول‌شویی، ص ۱۵۱.

۲۰- نظر مخالف: اسعدی، دکتر سیدحسن، جرائم سازمان‌یافته فراملی، میزان، ج ۱، ۱۳۸۶، ص ۴۵۶.

۲۱- ماده ۲۷ آیین‌نامه: «گزارش معاملات مشکوک و نیز سایر گزارش‌هایی که اشخاص مشمول موظف به ارسال آن هستند، بیانگر هیچ‌گونه اتهامی به افراد نبوده...»

موسوی مقدم، پول‌شویی، ص ۱۷. در نقد آن: شمس ناتری، محمد ابراهیم، سیاست کیفری ایران در قبال تطهیر پول با رویکرد به اسناد بین‌المللی، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، ۱۳۸۲، ص ۱۱۹؛ برخی دیگر از حقوقدانان، معادل «پول‌شویی» را برای اصطلاح مذکور مناسب و دقیق نمی‌دانند و معتقدند بهتر است به جای آن معادل «پاک‌نمایی» به کار برده شود؛ زیرا که منظور از آن پاک جلوه دادن اموال و عوایدی است که از راه ناپاک به دست آمده است. ر.ک. به: میرمحمد صادقی، حسین، تطهیر و پاک‌نمایی اموال ناشی از جرم، کارگاه آموزشی مسئولین قضایی و انتظامی تهران، شماره ۲۰-۱۹، مهرماه ۱۳۸۰.

۳- ماده ۳.ق.م.پ: «عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از فعالیت‌های مجرمانه به دست آمده باشد.»

۴- برای ارتکاب پول‌شویی لازم است که جنایت دیگری از قبیل قاچاق، آدم‌زدی، فروش اعضای بدن و ... اتفاق بیافتد، سپس مرتکبین این جرائم برای مشروع نشان دادن درآمدهای حاصله از این جرائم، دست به تطهیر پول بزنند. برای همین، می‌توان گفت که جرم پول‌شویی، جرمی ثانویه است: یعنی پول‌شویی عمل بعد از کسب درآمد از منابع نامشروع است و جرم مضاعفی است بعد از فعالیت نامشروع، برای مشروع نشان دادن درآمد حاصل از منابع نامشروع می‌باشد.

J.C. SHARMAN and DAVID CHAIKIN, Corruption and Anti-Money-Laundering Systems, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Vol ۲۲, No ۱, January ۲۰۰۹, ۲۹.

۵- مدتی هست که مبارزه با این جرم به صورت بین‌المللی آغاز گردیده است. شروع این اقدام را می‌باید از کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان مصوب کنفرانس مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ دانست؛ چه کنوانسیون فوق اولین سند بین‌المللی است که جرم‌انگاری تطهیر درآمدهای نامشروع را به عنوان تعهدی برای دولت‌ها به وجود آورد. کنوانسیون پالرمو (حیدری، علیمراد، جرم‌انگاری پول‌شویی، فقه و حقوق، سال اول، تابستان ۱۳۸۳، ص ۱۴۰)؛ کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی؛ قانون نمونه مبارزه با پول‌شویی و درآمدهای حاصل از جرم (طیبی فر، سید امیر حسین، مفهوم جرم پول‌شویی و جرائم مرتبط با آن، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، ۱۳۸۲، تهران، ص ۱۹۰) و ماده یک طرح دستورالعمل جوامع اروپایی در مارس ۱۹۹۰ (سلیمی، صادق، تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و لایحه پول‌شویی، مجله تخصصی الهیات و حقوق، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، سال دوم، شماره ۴، ۱۳۲۲؛ جزایری، مینا، پول‌شویی و موسسات مالی، مجلس و پژوهش، سال ۱۰، شماره ۳۷، بهار ۱۳۸۲، ص ۶۳) از دیگر اسناد بین‌المللی در این زمینه هستند.

۶- متن فوق در تبعیت از کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد انشاء شده است: حمید بهره مند، رهنمودهای تقنینی جهت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چ ۱، زمستان ۸۷، ص ۱۰۶. در خصوص تحلیل ماده فوق: میرمحمد صادقی، حسین، پیشین، همایش بین‌المللی علمی-کاربردی جنبه‌های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر، مجموعه مقالات داخلی، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۷۹، ج ۱، ص ۹۹؛ حیدری، علی مراد، تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و حقوق جزای ایران، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۸۲، ص ۱۳۵؛ میرمحمد صادقی، حقوق جزای بین‌الملل، نشر میزان، چ ۲، بهار ۸۶، ص ۳۳۳. موسوی مقدم، محمد، پول‌شویی، نینوا، چ ۲، ۱۳۸۶، ص ۱۳.

۷- سابقه تاریخی ماده فوق را می‌توان در ماده ۲ قانون نحوه اجرای اصل